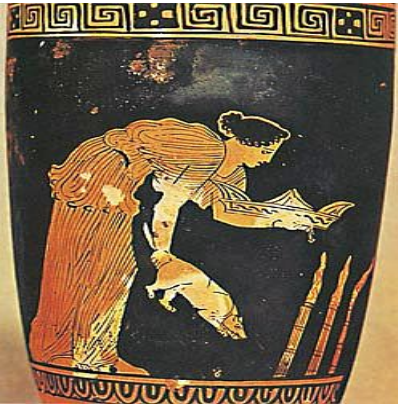

Thesmophoria

Beschrijving

Een dominant paradigma van het oude Griekenland werd op zijn kop gezet toen onderworpen vrouwen autonoom werden gemaakt door deel te nemen aan een vrouwelijk vruchtbaarheidsfestival dat bekend staat als de *Thesmophoria*.

De Thesmophoria, gewijd aan zowel de vruchtbaarheid van mensen als van gewassen, luidde het zaaiseizoen in en was een van de meest prominente en wijdverspreide Griekse religieuze festivals. Velen geloven zelfs dat de universaliteit ervan in de Griekse wereld een bewijs was van de prehistorische oorsprong ervan¹ – een tijd voordat het patriarchale huwelijk de wet van het land werd. Het lidmaatschap was beperkt tot gehuwde vrouwen; geen dienstmeisjes of slaven waren toegestaan.

De burgervrouwen verlieten hun huizen en gezinnen gedurende drie tot tien dagen (en nachten) om deel te nemen aan dit festival ter ere van *Demeter Thesmophoros*, godin van de oogst, en haar dochter *Persephone*, koningin van de onderwereld.

Demeter

De Thesmophoria ontmoetten elkaar buiten de sociale constructies van het huwelijk en riepen een tijd op waarin vrouwen een autonoom leven leidden – zonder mannelijke beperkingen. In een samenleving waar mannen de regels bepaalden, zaaide een gemeenschap van krachtige vrouwen die die regels ter discussie stelden, angst in het hart van de mannen. Nergens kwam deze angst duidelijker naar voren dan in de verhalen over de wreedheid van de vrouwen van de Thesmophoria.

Omdat het mannen verboden was – tot de dood toe – enig onderdeel van dit geheel uit vrouwen bestaande festival bij te wonen of er getuige van te zijn, was de Thesmophoria berucht vanwege de onderstroom van wreedheid jegens hen. Er zijn talloze verhalen over mannen die het slachtoffer werden van levensbedreigende gewelddaden gepleegd door de vrouwen, toen zij hun festival bespioneerden of op enigerlei wijze verstoorden.

In *Attica* duurde het feest vijf dagen, van de 9e tot en met de 13e *Pyanepsion* (d.i. tweede helft oktober/eerste helft november), en zoals gezegd mochten er slechts gehuwde vrouwen aan deelnemen. De twee eerste dagen werden gevierd in *Alimos* op het voorgebergte *Kolios*, waarheen de vrouwen in een gemeenschappelijke processie optrokken, met offers en reinigingen (een bad in zee). Dit geschiedde op de 9e en 10e dag van de maand. De deelnemers trokken zich terug in loofhutten, waarin ze op een bed van planten zaten.

Een onderdeel van de Thesmophoria verbeeld op een Griekse vaas

Op de 11e dag, *Ānodos* (= *Opkomst*) geheten, werd het voornaamste ritueel voltrokken: daartoe aangewezen vrouwen (de *antlĀtrial*) haalden uit onderaardse keldertjes de halfvergane resten tevoorschijn van de biggen die daar in de zomer (bij het *Skirophoria*-feest) na het dorsen begraven waren, samen met andere vruchtbaarheidssymbolen. Daarna vond de terugkeer naar de stad plaats en de optocht naar de tempel van de godin, aan wie dan een plechtig offer (*Thesmophorion*) werd gebracht: de opgegraven biggen werden op het altaar gelegd, met zaaikoren gemengd en geofferd. De 12e, de *Nesteia* (= *Vasten*), brachten de vrouwen al treurend en vastend door, om daardoor de bittere droefheid van Demeter over het verlies van haar dochter te gedenken. Op de 13e, de *KalligĀneia* (= *Goed voortbrengsel*) werd het feest afgesloten met een gemeenschappelijke feestmaaltijd van de vrouwen.

Het vieren van de *Thesmophoria* ging steeds met de grootste geheimzinnigheid gepaard. Mogelijk werd er *anasyrma*² uitgevoerd. De Atheense mannen hadden er alleen maar het gissen naar, wat zich daar allemaal precies afspeelde. Blijkbaar raakte het gehele openbare leven door de uittocht van de vrouwen ontwricht, want op de dagen van de *Thesmophoria* waren in Athene zelfs de gerechtshoven gesloten.

De viering van het Thesmophoria-feest staat weliswaar centraal in *Aristophanes*' komedie *Thesmophoriazousai* (Vrouwen vieren de Thesmophoria) uit 411 v.Chr., maar ook uit dit blijspel raken we niet veel wijzer over wat er precies gebeurde.

¹ In de *Peloponnesos* bestond het feest reeds in de oudste tijden. Het was naar daar, zo luidde de mythe, overgebracht uit *Egypte* door de dochters van *Danaos*. Het schijnt evenwel van echt Griekse of liever *Pelasgische* oorsprong geweest te zijn. Bij de *Dorische* volksverhuizing trad het in de streken die door de *DoriÃ«rs* werden bezet op de achtergrond, maar des te meer stond het overal in ere, waar de invloed van *Athene* zich liet gelden; ook in *ArcadiÃ«*, in *Argolis* en op *SiciliÃ«* werden de Thesmophoria gevierd.

² **Anasyrma** is de handeling van het omhoogtillen van een rok. Het wordt door een vrouw uitgevoerd met de bedoeling haar ontblote onderlichaam te tonen. Dit kan worden gedaan in een cult-magische context, als erotische handeling of als grap om anderen te laten terugdeinzen, dan wel te laten lachen.

Anasyrma door de Venus Callipygia in het Archeologisch Museum van Napels

Datum aangemaakt
2024/02/26